

“Ο ΚΟΣΜΟΣ ΟΠΩΣ ΤΟΝ ΒΛΕΠΩ ΕΓΩ”, ΑΛ. ΑΪΝΣΤΑΪΝ, 1931

«Σε τι παράξενη κατάσταση βρισκόμαστε εμείς οι θνητοί! Καθένας από εμάς βρίσκεται εδώ για μια σύντομη επίσκεψη· δεν γνωρίζει για ποιο σκοπό, αν και μερικές φορές νομίζει ότι τον αισθάνεται. Αλλά από την οπτική γωνία της καθημερινής ζωής, χωρίς να εμβαθύνουμε, υπάρχουμε για τον συνάνθρωπο μας – καταρχάς για αυτούς στον οποίον τα χαμόγελα και την ευημερία στηρίζεται όλη η ευτυχία μας και αμέσως μετά για όλους αυτούς που δεν γνωρίζουμε προσωπικά και με την μοίρα των οποίων είμαστε ενωμένοι με

τον δεσμό της συμπόνοιας.

Εκατό φορές κάθε μέρα, θυμίζω στον εαυτό μου ότι η εσωτερική και εξωτερική ζωή μου εξαρτάται από την εργασία των άλλων ανθρώπων, ζωντανών και νεκρών, και ότι πρέπει να υπερβάλω εαυτόν για να μπορέσω να δώσω στο ίδιο μέτρο με το οποίο έχω λάβει και συνεχίζω να λαμβάνω. Με ελκύει η απλή ζωή και συχνά καταπιέζομαι από το αίσθημα ότι απορροφώ μια μη αναγκαία ποσότητα από την εργασία των συνανθρώπων μου. Θεωρώ τις ταξικές διαφορές αντίθετες προς την δικαιοσύνη και, σε τελική ανάλυση, βασισμένες στον εξαναγκασμό. Θεωρώ επίσης ότι η απέρριπτη ζωή κάνει καλό σε όλους, φυσικά και πνευματικά.

Σίγουρα δεν πιστεύω στην ανθρώπινη ελευθερία με την φιλοσοφική έννοια. Όλοι δρουν όχι μόνο υπό την επιρροή ενός εξωτερικού καταναγκασμού αλλά επίσης σύμφωνα και με μια εσωτερική ανάγκη. Η ρήση του Σοπενχάουερ, ότι “ο άνθρωπος μπορεί να δρα όπως αυτός θέλει, αλλά όχι να θέλει όπως αυτός θέλει” αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για εμένα από την νεότητα μου και μια συνεχή

παρηγοριά και μια αμείωτη πηγή υπομονής στις δυσκολίες της ζωής, της δικιάς μου και των άλλων. Αυτό το συναίσθημα φιλεύσπλαχνα μετριάζει την αίσθηση υπευθυνότητας που τόσο εύκολα μπορεί να σε παραλύσει, και μας εμποδίζει στο να πάρουμε τους εαυτούς μας και τους άλλους ανθρώπους πολύ σοβαρά· συντελεί σε μια άποψη της ζωής στην οποία το χιούμορ, προπαντός, έχει την θέση που του αρμόζει.

Το να αναρωτιέσαι το νόημα ή το αντικείμενο της ύπαρξης σου ή της δημιουργίας γενικά μου έμοιαζε πάντα παράλογο από αντικειμενικής απόψεως. Και όμως ο καθένας έχει συγκεκριμένα ιδανικά που καθορίζουν την κατεύθυνση των προσπαθειών του και των κρίσεων του. Υπό αυτήν την έννοια ποτέ δεν κοίταξα την ευκολία και την ευτυχία σαν αυτοσκοπούς – μια τέτοια ηθική βάση βρίσκω ως πιο αρμόζουσα για ένα κοπάδι γουρούνια. Τα ιδανικά που φώτισαν τον δρόμο μου και κατ' επανάληψη μου έδωσαν κουράγιο να αντιμετωπίζω την ζωή πρόσχαρα, ήταν η Αλήθεια, η Καλοσύνη και η Ομορφιά. Χωρίς την αίσθηση συντροφικότητας με ανθρώπους του ιδίου πνεύματος, της ενασχόλησης με τον στόχο, τον αιώνια ανέφικτο στον τομέα της τέχνης και της επιστημονικής έρευνας, η ζωή θα μου φαινόταν κενή. Τα συνηθισμένα αντικείμενα της ανθρώπινης προσπάθειας – ιδιοκτησία, εξωτερική επιτυχία, πολυτέλεια – μου φαινόntonτουσαν πάντα άξια περιφρονήσεως.

Η παθιασμένη αίσθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης και υπευθυνότητας πάντα αντιπαραβαλλόταν παράξενα με την σαφή μου ελευθερία από την ανάγκη για απευθείας επαφή με άλλα ανθρώπινα όντα και κοινότητες. Βαδίζω το δικό μου δρόμο και ποτέ δεν άνηκα στη χώρα μου, το σπίτι μου, τους φίλους μου ή ακόμα και στην οικογένεια μου, με όλη μου την καρδιά· αντιμέτωπος με όλους αυτούς τους δεσμούς ποτέ δεν έχασα το επίμονο αίσθημα της απόσπασης, της ανάγκης για μοναξιά – ένα αίσθημα που αυξάνεται με τα χρόνια. Οι άνθρωποι αποκτούν απότομα συνείδηση, χωρίς να το μετανιώσουν, των ορίων της πιθανότητας για αμοιβαία κατανόηση και συμπόνοια με τους συνανθρώπους τους. Ένας τέτοιος άνθρωπος χωρίς αμφιβολία χάνει ένα μέρος

της εγκαρδιότητας και της αθωότητας· από την άλλη, είναι κατά πολύ περισσότερο ανεξάρτητος από απόψεις, συνήθειες και κρίσεις των συνανθρώπων του και αποφεύγει τον πειρασμό να βασιστεί σε τέτοια ανασφαλή θεμέλια.

Το πολιτικό ιδεώδες μου είναι αυτό της δημοκρατίας. Ας είναι ο κάθε άνθρωπος σεβαστός σαν άτομο και κανένας να μην γίνεται είδωλο. Είναι μια ειρωνεία της μοίρας ότι εγώ ο ίδιος έχω γίνει αποδέκτης υπερβολικού θαυμασμού και σεβασμού από τους συνανθρώπους μου χωρίς εγώ ούτε να ευθύνομαι και ούτε να το αξίζω. Η αιτία για αυτό ίσως να είναι η επιθυμία, ανέφικτη για τους πολλούς, να κατανοήσουν την μία ή δύο ιδέες τις οποίες έχω με τις ασθενικές δυνάμεις μου επιτύχει μέσω ακατάπαυστου αγώνα. Γνωρίζω πολύ καλά ότι είναι απαραίτητο για την επιτυχία κάθε σύνθετου εγχειρήματος, ότι ένας άνθρωπος θα πρέπει να κάνει την σκέψη και να κατευθύνει και γενικά να φέρει την ευθύνη. Αλλά αυτοί που καθοδηγούνται δεν πρέπει να αναγκάζονται, θα πρέπει να μπορούν να διαλέγουν τον αρχηγό τους. Ένα αυταρχικό σύστημα καταναγκασμού, κατά την άποψη μου, σύντομα αποσυντίθεται.

Γιατί η δύναμη πάντα έλκει ανθρώπους χαμηλής ηθικής, και πιστεύω ότι είναι ένας αμετάβλητος κανόνας ότι τους ιδιοφυείς τυράννους, τους διαδέχονται αχρείοι. Γι' αυτό το λόγο πάντα εναντιώθηκα σε συστήματα όπως αυτά που βλέπουμε στην Ιταλία και την Ρωσία σήμερα. Αυτό το οποίο έχει επιφέρει δυσφήμιση στην επικρατούσα σημερινή μορφή δημοκρατίας της Ευρώπης δεν μπορεί να αποδοθεί στην ιδέα της δημοκρατίας, αλλά στην έλλειψη σταθερότητας των αρχηγών των κυβερνήσεων και στον απρόσωπο χαρακτήρα του εκλογικού συστήματος. Πιστεύω ότι από αυτήν την άποψη οι ΗΠΑ έχουν οργανωθεί καλύτερα. Έχουν ένα υπεύθυνο Πρόεδρο που εκλέγεται για μια επαρκή περίοδο και έχει επαρκή αρμοδιότητα για να είναι υπεύθυνος στις πράξεις του. Από την άλλη, αυτό που εκτιμώ στο δικό μας πολιτικό σύστημα είναι η πιο εκτεταμένη πρόνοια που υπάρχει για το άτομο σε περίπτωση ασθένειας ή ανάγκης. Αυτό που πραγματικά αξίζει στην παρέλαση της ανθρώπινης ζωής μου φαίνεται ότι δεν είναι η

Πολιτεία αλλά το δημιουργικό, ευαίσθητο άτομο, η ατομικότητα· αυτή μόνη της δημιουργεί το ευγενές και το μεγαλειώδες, ενώ το κοπάδι σαν τέτοιο παραμένει αμβλύ στη σκέψη και αμβλύ στο συναίσθημα.

Αυτό το θέμα με φέρνει στο χειρότερο γνώρισμα της φύσης του κοπαδιού, το στρατιωτικό σύστημα, το οποίο απεχθάνομαι. Το ότι ένας άνθρωπος μπορεί να αντλήσει ευχαρίστηση στο να παρελαύνει σε σχηματισμό στον τόνο μιας μπάντας είναι αρκετό για να με κάνει να τον περιφρονήσω. Ο μεγάλος εγκέφαλος του, του δόθηκε από λάθος· μια σπονδυλική στήλη ήταν όλο κι όλο ότι χρειαζόταν. Αυτό το σημάδι πανώλης του πολιτισμού θα έπρεπε να καταργηθεί όσο το δυνατόν γρηγορότερα. Ηρωισμός από διαταγή, παράλογη βία, και όλες οι δηλητηριώδεις ανοησίες που κάνει στο όνομα του πατριωτισμού – πόσο τα μισώ όλα αυτά! Ο πόλεμος μου φαίνεται ένα πρόστυχο και ποταπό πράγμα: Καλύτερα να με κόβανε κομμάτια από το να πάρω μέρος σε τέτοιο αποτροπιασμό. Και όμως, παρ' όλα αυτά, τόσο υψηλή είναι η άποψη μου για την ανθρώπινη φυλή που πιστεύω ότι αυτή η λάμια θα είχε από καιρό εξαφανιστεί, αν ο υγιής νους των εθνών δεν είχε συστηματικά διαφθαρεί από τα εμπορικά και πολιτικά συμφέροντα που ενεργοποιούνται μέσω των σχολείων και του Τύπου.

Το ωραιότερο πράγμα που μπορούμε να έχουμε την εμπειρία του είναι το μυστηριώδες. Είναι το θεμελιώδες συναίσθημα το οποίο βρίσκεται στο λίκνο της αληθινής τέχνης και της αληθινής επιστήμης. Αυτός που το γνωρίζει και δεν μπορεί πια να το θαυμάσει, να αισθανθεί έκπληξη, είναι σαν νεκρός, ένα σβησμένο κερί. Η εμπειρία του μυστηρίου – ακόμα κι αν ήταν αναμεμειγμένη με φόβο – ήταν αυτή που προκάλεσε την θρησκεία. Η γνώση της ύπαρξης πραγμάτων στα οποία δεν μπορούμε να διεισδύσουμε, των εκδηλώσεων της βαθύτερης λογικής και της πιο αστραποβολούσας ομορφιάς, τα οποία είναι προσβάσιμα στη λογική μας στις πιο βασικές τους μορφές – είναι αυτή η γνώση και αυτό το συναίσθημα που συνιστούν την πραγματικά θρησκευτική συμπεριφορά· υπό αυτήν την έννοια και μόνο υπό αυτήν, είμαι ένας βαθύτατα θρησκευόμενος άνθρωπος. Δεν μπορώ

να συλλάβω ένα θεό που ανταμείβει και τιμωρεί τα δημιουργήματα του, ή έχει θέληση του ίδιου είδους μ' αυτή που εμείς αντιλαμβανόμαστε στους εαυτούς μας. Ένας άνθρωπος που μπορεί να επιζήσει του φυσικού θανάτου του είναι επίσης πέρα από την κατανόηση μου, ούτε θα επιθυμούσα να ήταν αλλιώς· τέτοιες ιδέες είναι για τους φόβους ενός παράλογου εγωισμού αδύναμων ψυχών. Είναι αρκετό για εμένα το μυστήριο της αιωνιότητας της ζωής, και ο υπαινιγμός της θαυμαστής δομής της πραγματικότητας, μαζί με την ειλικρινή προσπάθεια να κατανοήσω ένα μέρος, που δεν μπορεί ποτέ να είναι τόσο μικρό, του λόγου που αποκαλύπτει τον εαυτό του στη φύση.»

Από τον 13ο τόμο της σειράς Living Philosophies (New York 1931) , σελ 3-7

Πηγή/φωτό: Αντικλείδι από aip.org , sobaresapopseis.blogspot.gr